

Työeläkelaitoksille

RUOTSIN VUODEN 2003 ALUSSA VOIMAAN TULLUT TYÖKYVYTTÖMYYSELÄKEUUDISTUS JA SEN VAIKUTUS SUOMESTA MYÖNNETTÄVIIN TYÖKYVYTTÖMYYSELÄKKEISIIN

1
Yleistä

Ruotsissa vuoden 2003 alusta voimaan tulleiden uusien säännösten mukaan lääketieteelliseen syyhyn perustuvan pitkäaikaisen tai pysyvän työkyvyttömyyden ajalta maksetaan sairauskorvausta (*sjukersättning*), joka myönnetään sairausvakuutusjärjestelmästä. Jos työkyky on alentunut vähintään vuoden ajaksi, mutta ei pysyvästi, voidaan myöntää määräaikainen sairauskorvaus (*tidsbegränsad sjukersättning*).

Sairauskorvaus korvaa nykyisen työkyvyttömyyseläkkeen (*förtidspension*) ja määräaikaisen työkyvyttömyyseläkkeen (*sjukbidrag*). Sairauskorvaus koostuu tuloperusteisesta korvauksesta (*inkomstrelaterad sjukersättning; ISA*) ja takuukorvauksesta (*garantiersättning; GSA*). Sairauskorvausta voidaan myöntää $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{3}{4}$ ja täyden työkyvyttömyyden perusteella (samoin kuin työkyvyttömyyseläkettä nykyisin).

Sairauskorvauksen saamisen edellytyksenä on, että henkilö on vakuutettu vakuutustapahtuman sattuessa tai että vakuutustapahtuma sattuu vuoden kuluessa siitä, kun vakuutus on päätynyt (vuoden jälkikarenssiaika). Henkilö on vakuutettu myös silloin, kun hän saa esim. ansiosidonnaista työttömyyspäivärahaa.

Sairauskorvaus voidaan myöntää 30–64-vuotiaille. Alle 30-vuotiaille nuorille voidaan myöntää aktivointikorvaus (*aktivitetsersättning*) sen vuoden heinäkuun alusta alkaen, kun henkilö täyttää 19 vuotta. Aktivointikorvaus myönnetään aina määräaikaisesti kolmeksi vuodeksi kerrallaan.

1.1

Tuloperusteinen sairauskorvaus

Tuloperusteinen sairauskorvaus on 64 % korvauksen perusteena olevasta ansiotulosta (*antagandeinkomst*). Tuloperusteinen sairauskorvaus ei siis perustu lainkaan vakuutusaikaan, eikä siihen sisälly tulevaa aikaa, jonka voisi pohjoismaisen sopimuksen 15 artiklan mukaisesti osittaa työskentelykausien suhteessa.

Tuloperusteisen sairauskorvauksen perusteena oleva ansiotulo määräytyy ennen vakuutustapahtumavuotta olleiden viimeisten vuosien eli tarkastelujakson (*ramtiden*) ansiotulojen perusteella. Tarkastelujakson pituus riippuu vakuutetun iästä vakuutustapahtumahetkellä.

2.1.2003

Tarkastelujakson pituus:

- 53 vuotta tai yli 5 vuotta
- 50—52 vuotta 6 vuotta
- 47—49 vuotta 7 vuotta
- 46 vuotta tai alle 8 vuotta.

Tarkastelujakso on sitä pidempi, mitä nuorempi eläkkeenhakija on. Tätä perustellaan sillä, että nuoremmilla on enemmän opiskelusta, lastenhoidosta tms. johtuvia palkattomia tai alemmpipalkkaisia jaksoja.

Tarkastelujaksolta valitaan pääsääntöisesti kolmen ansiotasoltaan parhaan vuoden ansiot, joista lasketaan keskimääräinen vuosiansio. Tämä kolmen parhaan vuoden keskimääräinen vuosiansio on tuloperusteisen sairauskorvauksen perusteena oleva ansiotulo.

Tarkastelujakson aikana on oltava ainakin yksi vuosi, jolta Ruotsista on tuloja. Mikäli voidaan valita vain yksi tai kaksi bruttovuosituloa, puuttuvat vuodet ovat 0 kruunua keskiarvoa laskettaessa. Jos Ruotsissa ei ole tuloja tarkastelujakson aikana, tuloperusteista sairauskorvausta ei myönnetä. Tällöin henkilöllä voi kuitenkin olla oikeus takuukorvaukseen.

Nuorille työkyvyttömille myönnettävä aktivointikorvaus voidaan määrätä kolmen parhaan vuoden sijasta kahden parhaan vuoden keskiansioista, jos se on vakuutetulle edullisempaa.

1.2

Takuukorvaus

Takuukorvaus perustuu vakuutuskausiin (asumiskausiin) ja sen määrä riippuu tuloperusteisen sairauskorvauksen suuruudesta.

Takuukorvauksen saamisen edellytyksenä on, että hakijalla on vakuutusaikaa Ruotsissa vähintään kolme vuotta. Näistä kaksi vuotta voi korvata muun EU-, ETA- tai sopimusmaan vakuutuskausilla.

Takuukorvaus suhteutetaan vakuutuskausiin. Täyteen takuukorvaukseen on oikeus henkilöllä, jolla on vakuutusaikaa 16—64 ikävuoden välillä 40 vuotta. Vakuutusaikana otetaan huomioon myös vakuutustapahtuman jälkeinen tuleva aika edellyttäen, että hakija on ollut vakuutettuna 4/5 16 vuoden iän täyttämisen ja vakuutustapahtumavuotta edeltävän vuoden välisestä ajasta. Vakuutusaikaa vähennetään 1/40 jokaisesta puuttuvasta vuodesta.

Näin suhteutettua takuukorvausta vähennetään tuloperusteisella sairauskorvauksella ja vastaavilla ulkomaisilla eläkkeillä. Takuukorvausta vastaava ulkomaista eläkettä ei oteta vähentävänä huomioon (esim. Suomen kansaneläke).

Täysi takuukorvaus on 2,4 x hintaperusmäärä (eli 92 640 kr/vuosi vuoden 2003 tasossa) eikä sen määrä riipu siviilisäädystä (yksilöllinen oikeus).

2.1.2003

2

Asetuksen 1408/71 soveltaminen sairauskorvaukseen

Sekä tuloperusteinen sairauskorvaus että takuukorvaus voidaan eksportoida muihin jäsenvaltioihin.

2.1

Tuloperusteinen sairauskorvaus

Tuloperusteinen sairauskorvaus on asetuksessa tarkoitettu A-tyyppin etuus, joka ei perustu vakuutus- tai asumiskausiin (asetuksen 1408/71 artiklat 37—39). Jos tällainen etuus myönnetään henkilölle, joka on ollut vakuutettu myös jäsenvaltiossa, jossa työkyvyttömyyseläkkeen suuruus määräytyy vakuutus- tai asumiskausien perusteella (B-tyyppin etuus; 40 artikla, esimerkiksi Suomen työeläke), sovelletaan asetuksen 46, 46a, 46b ja 46c artikloja.

2.1.1

Suhde Suomen työeläkkeeseen

Asetus 1408/71 sallii tulevan ajan eläkeosuuksien yhteensovittamisen. Pohjoismaiseen sosiaaliturvasopimukseen on otettu tulevan ajan osittamista koskeva säännös. Koska Ruotsin tuloperusteiseen sairauskorvaukseen ei enää sisälly tulevaa aikaa, pohjoismaisen sopimuksen tulevan ajan osittamista koskeva säännös menettää merkityksensä Ruotsin tuloperusteisen sairauskorvauksen osalta.

2.1.2

Vakuutettuna viimeksi Ruotsissa

Jos työkyvyttömyyseläkkeen hakija on työskennellyt viimeksi Ruotsissa ja sitä ennen Suomessa, Suomi myöntää yleensä joko pelkän vapaakirjaeläkkeen tai tulevan ajan pro rata -eläkkeen.

Ruotsi myöntää tuloperusteisena sairauskorvauksena 64 % korvauksen perusteena olevasta ansiosta. Ruotsi ottaa kansallisen lainsäädännön mukaista etuutta laskiessaan huomioon Suomen eläkkeen (sekä työ- että kansaneläkkeen). Lisäksi se laskee oman tuloperusteisen sairauskorvauksensa pro rata -eläkkeenä. Näistä kahdesta Ruotsi myöntää suuremman. Ruotsin tuloperusteinen sairauskorvaus ei siis sisällä tulevaa aikaa.

Esimerkki Ruotsin tuloperusteisen sairauskorvauksen laskemisesta kansallisten sääntöjen mukaan:

Ruotsista sairauskorvauksen perusteena oleva ansiotulo on 284 250 kruunua, joka on kolmen ansiotasoltaan parhaan vuoden keskimääräinen vuosiansio tarkastelujakson aikana. Suomesta myönnettävä eläke on kruunuiksi muunnettuna 40 000 kr/vuosi:

$$\text{> } 284\,250 \times 64\% = 181\,920$$

$$\text{> } 181\,920 - 40\,000 = 141\,920 \text{ kr/vuosi}$$

2.1.3

Viimeksi Suomessa

Jos työkyvyttömyyseläkkeen hakija on työskennellyt viimeksi Suomessa, Suomi laskee sekä kansallisen että pro rata -eläkkeen. Jos hakija on täällä oikeutettu täysitehoiseen eläkkeeseen, Suomi myöntää työeläkkeen täydellä tu-

2.1.2003

levalla ajalla. Jatkossa Suomi siis myöntää yksinään koko tulevan ajan eläkeosuuden.

Ruotsin kansallisen lainsäädännön mukaan oikeutta sairauskorvaukseen ei enää olisi lainkaan, jos vakuutustapahtuma sattuu yli vuoden (vuoden jälkikarenssi) kuluttua siitä, kun vakuutus on päättynyt. Asetuksen 1408/71 perusteella oikeuden saamiseksi sairauskorvaukseen riittää kuitenkin, että henkilö on vakuutettu vakuutustapahtumahetkellä jossakin EU- tai ETA-maassa. Näin ollen Ruotsin tuloperusteinen sairauskorvaus on näissä tapauksissa pro rata – eläke, jos tarkastelujakson aikana on ainakin yksi vuosi, jolta Ruotsissa on tuloja.

Esimerkki Ruotsin tuloperusteisen sairauskorvauksen laskemisesta: Ruotsissa ansiotuloa yhdeltä vuodelta 284 250 kruunua. Suomessa työskentelyä 15 vuotta:

- $284\ 250 + 0 + 0 = 284\ 250$
- $284\ 250/3 = 94\ 750$
- $94\ 750 \times 64\ \% = 60\ 640$ Teoreettinen määrä
- $1/16 \times 60\ 640 = 3\ 790$ kr/vuosi Pro rata -eläke

2.2

Takuukorvaus

Ruotsin takuukorvaus kuuluu asetuksen 1408/71 soveltamisalaan ja se on jatkossakin vakuutuskausiin perustuva etuus eli B-tyyppin etuus. Näin ollen Ruotsi soveltaa asetuksen 1408/71 46–46 c artiklojen sääntöjä eläkkeen määritymisestä.

3

Kannan muunto

Vuoden 2003 vaihteessa maksussa olevat työkyvyttömyyseläkkeet (*sjukbidrag/förtidspension*, 472 000 eläkettä) muunnetaan kertaluontoisesti uuden lain mukaisiksi etuuksiksi.

Muunnossa määritellään sairauskorvauksen perusteena oleva tulo (*antagandeinkomst*). Tällöin ATP-eläkkeen laskennassa käytettävä keskimääräpiste (*medelpensionpoäng*) korotetaan luvulla 1 (tällä korvataan kansaneläkkeen poistuminen) ja kerrotaan hintaperusmäärällä (vuoden 2003). Näin vakuutetulle saadaan siis sairauskorvauksen perusteena oleva tulo, jossa on otettu huomioon Ruotsin työskentelyajan pituus ja mahdollinen pohjoismaisen sosiaaliturvasopimuksen mukainen tulevan ajan ositus. Tuloperusteisen sairauskorvauksen määrä on 64 % tästä korvauksen perusteena olevasta tulosta.

Kansaneläkkeenä myönnetty eläkkeen osa puolestaan muunnetaan takuukorvaukseksi, joka pääsääntöisesti määritellään samoin kuin määriteltäisiin vuoden 2003 alusta myönnettävä uusi takuukorvaus. Tällöin täysi takuukorvaus on 2,4 x hintaperusmäärä (eli 92 640 kr/vuosi vuoden 2003 tasossa) eikä sen määrä riipu siviilisäädystä (yksilöllinen oikeus).

Periaatteena muunnossa on se, ettei kenenkään eläkkeensaajan nettoetus pienene muunnon johdosta. Vuoden 2003 alusta myös verotuksen eläkevähennys poistuu (*särskilda grundavdraget*). Tästä johtuva mahdollinen menetys korvataan tarkistusmäärällä (*justeringsbelopp*). Tällöin maksettu nettokorvaus

2.1.2003

pysyy entisen suuruisena, mutta etuuden bruttomäärä saattaa olla aikaisempaa korkeampi.

Tarkistusmäärä on sidottu muuttohetkeen. Näin ollen se ei sovellu silloin, kun etuuden taso myöhemmin muuttuu esim. osakorvaus muuttuu täydeksi tai tulee sairauskorvauksen uusi yhteensovitus työtapaturma- tai ammattitautietuuden kanssa. Tarkistusmäärä ei myöskään sovellu silloin, kun korvauksensaaja on Ruotsissa rajoitetusti verovelvollinen eli asuu esim. Suomessa.

3.1

Uudelleenlaskenta

Asetuksen 1408/71 51.2 artiklassa on säännökset eläkkeiden uudelleenlaskemisesta, jos etuuksien määräytymistapaa tai laskemissääntöjä muutetaan. Tällöin uudelleenlaskenta tehtäisiin asetuksen 46 artiklan mukaisesti.

Eläketurvakeskus katsoo, ettei Ruotsin työkyvyttömyyseläkekannan muunto vuoden 2003 vaihteessa ole sellainen asetuksen 51.2 artiklassa tarkoitettu eläkkeen määräytymistavan tai laskentasääntöjen muutos, joka aiheuttaisi jo myönnettyjen Suomen työeläkkeiden uudelleenlaskemisen.

Jos vuoden 2003 puolella ratkaistaan määräaikaisena työkyvyttömyyseläkkeenä (*sjukbidrag Ruotsista*) alun perin myönnetyn eläkkeen jatko, ei tätäkään pidetä uudelleenlaskemisena. Samoin ei myöskään sairauskorvauksen tasossa (esim. osakorvaus muuttuu täydeksi) tapahtuvien muutosten vuoksi lasketa Suomen työeläkettä uudelleen, jos Ruotsin työkyvyttömyyseläke on alun perin laskettu vuonna 2002 voimassa olleiden sääntöjen mukaan.

Tulkintamme mukaan Ruotsin työkyvyttömyyseläkkeiden muunnossa ei ole kysymys uudelleenlaskemisesta, jos eläketapahtuma pysyy samana ja muunnossa määrittelyssä sairauskorvauksen perusteena olevassa tulossa ei tapahdu muutoksia. Pohjoismaisissa yhdyslaitosneuvotteluissa syksyllä 2002 saadun selvityksen perusteella Ruotsin eläketapahtumavuosi on se vuosi, jolloin työkyvyttömyys (osa tai täysi) alkoi.

Eläketurvakeskuksessa seurataan Ruotsin uuden järjestelmän mukaisia päätöksiä. Jos ilmenee, että Ruotsi tulkitseekin edellä mainitut tilanteet uudelleenlaskemistilanteiksi, tiedotetaan tästä eläkelaitoksille.

Esimerkki: Suomesta on myönnetty vuonna 2001 määräaikainen työkyvyttömyyseläke ja Ruotsista sjukbidrag samasta ajankohdasta 1.5.2003 saakka. Sekä Suomi että Ruotsi ovat osittaneet tulevan ajan työskentelykausien suhteessa. Ruotsi muuntaa sjukbidragin vuoden 2003 vaihteessa uusien sääntöjen mukaisesti sairauskorvaukseksi (*sjukersättning*). Ruotsi myöntää 1.6.2003 alkaen sairauskorvauksen jatkon, jossa korvauksen perusteena oleva tulo on sama kuin muunnossa vuoden 2003 vaihteessa. Suomi myöntää 1.6.2003 alkaen työkyvyttömyyseläkkeen jatkon, jossa tuleva aika on edelleen ositettu.

2.1.2003

4

Muutosten voimaantulo

Jos työkyvyttömyyseläkettä haetaan vuoden 2003 puolella ja Ruotsissa työkyvyttömyyseläkettä (*sjukbidrag tai förtidspension*) tulee myönnettäväksi vuodelle 2002, eläke lasketaan ensin vanhojen sääntöjen mukaisesti, vaikka päätös annettaisiin vasta vuonna 2003. Tämän jälkeen myönnetty eläke muunnetaan edellä kuvatulla tavalla uusien sääntöjen mukaiseksi sairauskorvaukseksi.

Ruotsissa työkyvyttömyysetuudet voidaan myöntää kolmelta hakemuskuukautta edeltävältä kuukaudelta. Näin ollen työkyvyttömyyseläkettä voidaan haakea vuoden 2003 puolella (viimeistään 31.3.2003) ja sitä voi tulla takautuvasti myönnettäväksi vuoden 2002 puolelle riippuen eläketapahtumasta. Suomessa asuvien takautuva myöntöaika lasketaan siitä, kun hakemus on tullut Suomessa vireille.

Jos siis Suomen eläketapahtuma on vuonna 2002 ja työkyvyttömyyseläkettä on haettu viimeistään 31.3.2003, Suomen työkyvyttömyyseläkettä myönnettäessä otetaan huomioon Ruotsissa vuonna 2002 voimassa olleet säännöt. Näin ollen mm. tuleva aika voidaan osittaa työskentelykausien suhteessa.

Esimerkki: Eläketapahtuma on Suomessa 1.11.2002. Eläkettä haetaan Suomessa 1.2.2003. Jos myös Ruotsi katsoo, että eläketapahtuma on 1.11.2002, se myöntää eläkkeen kolme kuukautta takautuvasti, jolloin eläkettä tulee myönnettäväksi vuodelle 2002. Tällöin Ruotsi laskee ensin eläkkeen vuonna 2002 voimassa olleiden sääntöjen mukaisesti, jolloin myös tuleva aika voi olla ositettu työskentelykausien suhteessa. Tämän jälkeen eläke muunnetaan uusien sääntöjen mukaan lasketuksi sairauskorvaukseksi vuoden 2003 alusta alkaen. Suomen työeläkkeessä ositetaan tuleva aika ja ositus säilyy Ruotsin eläkkeen muunnosta huolimatta.

Esimerkki: Eläketapahtuma on Suomessa 1.12.2002. Eläkettä haetaan Suomessa 15.6.2003. Jos myös Ruotsi katsoo, että eläketapahtuma on sattunut 1.12.2002, se myöntää sairauskorvauksen takautuvasti kolmelle kuukaudelle ennen hakemuskuukautta eli 1.3.2003 alkaen uusien säännösten mukaisena. Koska uusien sääntöjen mukaisessa Ruotsin sairauskorvauksessa ei ole tulevaa aikaa, Suomen työeläkkeen tulevaa aikaa ei saa osittaa.